MKI-tanulmányok T-2013/2

FEJÉRDY GERGELY
WAGNER PÉTER

A nemzetközi beavatkozás francia belpolitikai háttere és a magyar részvétel lehetőségei Maliban

Magyar Külügyi Intézet
Hungarian Institute of International Affairs

MKI-TANULMÁNYOK
A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:
Magyar Külügyi Intézet

Szerkesztés és tördelés:
Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:
H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.
Tel.: +36 1 279-5700
Fax: +36 1 279-5701
E-mail: titkarsag@hiia.hu
www.kulugyiintezet.hu
www.hiia.hu

© Fejérdy Gergely - Wagner Péter, 2013
© Magyar Külügyi Intézet, 2013
ISSN 2060-5013

Franciaország 2013. január 11-étől légierejével katonai támogatást nyújt a mali kormányerőknek a főváros irányába induló dzsihadista szélsőséges csoportokkal szemben. Január 16-ától már a francia szárazföldi egységek is bevetésre kerülnek. Ez utóbbiak számát Párizs várhatóan rövid időn belül 4000 főre duzzasztja.[1]

Azzal, hogy a francia fegyveres erők egységei beavatkoztak a harcokba, a mali konfliktus – legalábbis európai szemszögből – új szakaszba lépett. E döntésre azért volt szükség, mert – a korábbi status quót *felborítva – az ország északi részét ellenőrző iszlamista/dzsihadista csoportok átlépték a 2012 tavasza végén kialakult korábbi „frontvonalat", és több stratégiai jelentőségű várost foglaltak el. Már valószínűleg sosem derül ki, hogy ezek a műveletek a mali fővárost, Bamakót célozták-e hosszú távon, vagy egyszerűen csak a kormányerők gyengeségét kihasználva kívántak a felkelő erők újabb városokat az ellenőrzésük alá vonni, annyi bizonyos, hogy támadásuk hatására Mali vezetése Franciaországhoz fordult katonai segítségért, s az a környező országokból átcsoportosított szárazföldi és légi erőkkel szinte azonnal támadásba lendült át.*

Az elemzésnek nem célja a kialakuló konfliktus kontextusának ismertetése, erről magyar nyelven a napokban jelent meg kiváló elemzés Marsai Viktor tollából, „Külföldi katonai beavatkozás Maliban – az Opération Serval *és háttere" címmel.*[2] *Írásunkban két elemre szeretnénk kitérni. Egyrészt a francia beavatkozás belpolitikai összetevőire, másrészt arra, hogy milyen lehetőségei vannak Magyarországnak a szerepvállalásra, különösen annak fényében, hogy a magyar politikai vezetés nemcsak az EU által indított kiképző misszióban kíván részt venni, hanem a Franciaország által indított harci műveletben is.*

A francia beavatkozás körülményei belpolitikai szemszögből

A francia hadba lépés indokaként az ideiglenes mali elnök, Diocounda Traoré François Hollande-hoz intézett januárt 10-i segítségkérése szerepel, illetve az ENSZ Biztonsági Tanácsának a 2012. decemberében kelt 2085. számú határozta, amely jóváhagyta a mali kormányerők támogatása érdekében nemzetközi katonai alakulatok fellépését, az *African-led International Support Mission to Mali*, az AFISMA felállítását (jóllehet leginkább afrikai csapatokkal számolt).[3]

A hivatalos francia nyilatkozatok szintén megerősítik, hogy Franciaország idejében akarja megakadályozni a terrorista csoportok további terjeszkedését Malin belül és esetleg a környező országok felé, és ezzel a régió, sőt Európa biztonságát kívánják szavatolni.

1 Jean-Yves Le Drian hadügyminiszter újságírói kérdésre kijelentette, hogy a Maliban bevetendő francia alakulatok maximális létszáma 4000 fő lehet. Lásd: „2000 soldats français déployés au Mali". *Le Figaro,* http://www.lefigaro.fr/flash-actu/2013/01/19/97001-20130119FILWWW00345-2000-soldats-francais-deployes-au-mali.php, 2013. január 19.

2 Marsai Viktor: „Külföldi katonai beavatkozás Maliban – az *Opération Serval* és háttere". *SVKK Elemzések,* No. 1. (2013). http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=IORGNT. Letöltés ideje: 2013. január 21.

3 Lásd például a francia elnök 2013. január 12-i kijelentését: „Déclaration du Président de la République à l'issue du Conseil restreint de défense". *Élysée,* http://www.elysee.fr/declarations/article/declaration-du-president-de-la-republique-a-l-issue-du-conseil-restreint-de-defense/. Letöltés ideje: 2012. január 21.

Szakértők (pl. André Bourgeot)[4] meghatározó tényezőnek tartják a döntést illetően, hogy reális volt annak a veszélye január elején, hogy Sevaré városa a szélsőséges dzsihadista csoportok kezébe kerül, holott az ott található nemzetközi repülőtér kulcsfontosságú az ország északi részének visszafoglalása szempontjából. A Nyugat-afrikai Gazdasági Közösség erői számára ez a helyszín tűnt a legcélszerűbbnek Mali északi területeinek felszabadításához. Ezt az érvet alátámasztja az a tény, hogy a francia légierő a település környékén hajtotta végre az első akcióit.

François Hollande váratlan háborús döntését azonban vélhetően nem csupán a Száhil övben már hosszú hónapok óta, egyre komolyabban fenyegető szélsőséges dzsihadista csoportok januári hirtelen előretörése és annak valóban beláthatatlan következményei motiválták. Még azt sem állíthatjuk, hogy a Maliban élő több mint hatezer, a régiót tekintve a harmincezret is meghaladó francia állampolgár védelme lehetett a gyors reakciót kiváltó ok. Egy ilyen súlyú döntésben nyilvánvalóan a belpolitikai megfontolások is szerepet játszottak. Talán nem túlzás azt állítani, hogy több mint fele részben.

A francia elnök a nyár közepe óta gyakorlatilag folyamatosan veszít a népszerűségéből. 2012 őszétől már csak 35% körül mozgott az őt támogatók aránya Franciaországban. A kampány idején meghirdetett 60 pontban megfogalmazott tervek megvalósítása számos nehézségbe ütközik. A gazdasági elképzelések, amint azt várni lehetett, nem tudnak látványos javulást hozni rövid távon, sőt e területen az ország állapota rohamosan romlik.[5] A munkanélküliség folyamatosan növekszik, egyre több vállalatnál kerül sor létszámleépítésre, egyes esetekben a teljes felszámolásra is, miközben a középrétegekre és a tehetősekre kirótt adóterhek korábban nem látott mértékben növekedtek.[6] Ígéreteivel ellentétben, a francia vezetés kénytelen kompromisszumra jutni a vállalkozói szférával,[7] és az előzőleg tett határozott kijelentéseinek ellentmondva, áfa-emelést is végrehajtani. A társadalmi igazságosságot szimbolizáló lépést, az évi 1 millió eurós vagy annál nagyobb jövedelemmel rendelkező állampolgárokra vonatkozó 75%-os adókulcs bevezetését pedig az Alkotmányozó Tanács 2012. december 29-én alaptörvény-ellenesnek minősítette, újabb csapást mérve François Hollande terveire.[8] Ez a döntés azonban későn érkezett, mert a francia államfő és kormánya már hónapok óta állandó magyarázkodásra kényszerült az elképzelés miatt, folyamatosan támadási felületet kínálva ellenfeleinek,

4 André Bourgeot (Centre national de la recherche scientifique, CNRS), a francia tudományos akadémia vezető kutatója, a társadalomtudományok oktatása területén nagy presztízsnek örvendő EHESS egyetem tanára mint Mali-szakértő ismert Franciaországban. Hèlene Sallon moderációja mellett válaszolt a *Le Monde* honlapjára látogatók kérdéseire: „Pourquoi la France intervient-elle au Mali". *Le Monde,* http://www.lemonde.fr/afrique/chat/2013/01/15/pourquoi-la-france-intervient-elle-au-mali_1817236_3212.html#, 2013. január 15.

5 Franciaország gazdasági helyzetéről egy releváns összefoglalót most jelentetett meg a Lengyel Külügyi Intézet. Elzbieta Kaca: „France's Economic Problems: Conseqence for EU Policy and Poland". *Bulletin PISM,* No. 8. (2013).

6 2013. január 1-jétől 20 milliárd euróval több adóteher sújtja Franciaországot, mint 2012-ben. Lásd: Cécile Crouzel: „Impôts, taxes: tout ce qui change en 2013". *Le Figaro*, No. 21279 (Cahier No. 2.). 2013. január 2. 20. o.

7 Louis Gallois a nagy port kavaró javaslatában (Gallois-jelentés) a járulékok jelentős csökkentésével a francia ipar versenyképességét kívánta növelni.

8 Vö.: Cécile Couzel: „Le Conseil constitutionnel censure de nombreuse mesures fiscales". *Le Figaro*, No. 21278. (2012). 4. o.

és esetenként lejáratva magát, mint például karácsony körül, az orosz állampolgárságot felvevő Gérard Depardieu botránya kapcsán.

A kudarcok feledtetésére a francia államfő megpróbált olyan választási ígéreteket megvalósítani, ami – ha nem is élvez abszolút konszenzust a francia társadalmon belül – el tudja terelni a figyelmet a nehéz gazdasági realitásról. Ilyen többek között a homoszexuális párok polgári házasságkötésének engedélyezése, aminek egyik legfőbb hozadéka, hogy így gyermekek örökbefogadására is jogosulttá válnak. Ez az érzékeny kérdéskör azonban a vártnál jobban megosztja a francia társadalmat. Míg 54% támogatja homoszexuálisok házasságát, csak 48% ért egyet a gyerekek örökbefogadásának lehetőségével.[9] Az államfőt és a kormányt ráadásul meglepte a homoszexuálisok házasságát ellenzők szervezettsége és széles társadalmi bázisa. A január 13-ára meghirdetett demonstráció már előre láthatóan komoly kihívásként jelentkezett. Noha a kormány látványos sajtóhadjáratba kezdett szándéka megvalósítása érdekében, és határozott érveléssel próbálta a törvényt ellenzők táborát szétbomlasztani, már 2012 decemberében nyilvánvaló volt, hogy ezen a téren sem jár eredménnyel. A január 13-i tüntetés közel egymillió állampolgárt fogott össze, ráadásul a társadalom legszélesebb spektrumából, nem csupán – ahogy azt beállítani próbálták – az ún. „katolikus szélsőségesek" (Civitas) köreiből.[10] Vélhetően, ha nem is fő indok, de plusz érv lehetett François Hollande számára a mali hadba lépés melletti döntés pillanatában ez a demonstráció is, hiszen így gyorsan, minden következmény nélkül el lehetett terelni a figyelmet erről a számára kellemetlen eseményről.

A francia államfő a dzsihadisták egyre súlyosabb biztonságpolitikai kihívással járó száhili térnyerésének tudatában, de nyilvánvalóan belpolitikai haszon érdekében is hozta meg döntését. Nem tévedett, mert népszerűsége 38%-ra növekedett, ami Sarkozy esetében a líbiai beavatkozás idején nem volt tapasztalható.[11] A homoszexuális párok házasságát ellenző demonstrációról némiképpen el tudta terelni a figyelmet, és nemzetközi vonatkozásban is pozitív módon sikerült rátermettségét bizonyítania. A Maliban történt francia katonai beavatkozással François Hollande ráadásul egyfajta nemzeti konszenzust is összse tudott kovácsolni. A franciák 63% ugyanis támogatta a döntést. A parlamenti pártok mindegyike gyakorlatilag egyetértett azzal, hogy Franciaországnak részt kell vállalnia akár katonailag is a mali helyzet minél hamarabb történő, megnyugtató rendezésében. Az elsősorban az UMP részéről megfogalmazódott kritikai hangok leginkább a megfelelő előkészítés, illetve a konkrét stratégia hiányát rótták fel az államfőnek. A legnagyobb ellenzéki párt ugyanis szintén szeretne tőkét kovácsolni ebből a hadba lépésből, különösen a 2012 őszi botrányos pártelnökválasztás után.

Felmerültek olyan kritikák is, mint amit például Valéry Giscard D'Estaing fogalmazott meg, hogy a francia államfő egyfajta neokolonizációs akcióba kezdett a döntésével. Ennek a hangzatos kijelentésnek azonban nemigen van konkrét bizonyítéka

9 Vö.: „Sondages: Les français favorable au mariage homosexuel". *Le Point.fr*, http://www.lepoint.fr/societe/sondage-les-francais-favorables-au-mariage-homosexuel-14-12-2012-1577388_23.php, 2012. december 14.

10 A résztvevők létszámáról különböző adatok láttak napvilágot, de legközelebb a valósághoz a 800.000 fő látszik.

11 „Baromètre JDD: petit »effet Mali« sur la popularité d'Hollande". *le JDD.fr,* http://www.lejdd.fr/Politique/Actualite/Barometre-JDD-Hollande-beneficie-d-un-petit-effet-Mali-586971, 2013. január 19.

jelen pillanatban. François Hollande nem győzi hangsúlyozni, hogy szakított elődei ún. *Francafrique* politikájával,[12] és a francia katonai beavatkozás csak Maliért folyik. Amint a terrorista veszélyt sikerül elhárítani, Franciaország kivonul az országból. Párizs ráadásul megpróbálja (akárcsak korábban) az afrikai szerepvállalást bátorítani.

Mindazonáltal megjegyzendő, hogy Franciaország nem teljesen érdektelenül cselekszik, és nem csupán honfitársai védelmében, illetve biztonságpolitikai megfontolásból. Mali gazdasági szempontból is érdekes. Afrika harmadik legfontosabb aranykitermelője, és egyelőre feltáratlan, de jelentősnek látszó urán- és szénhidrátkincsekkel is rendelkezik, ami nem elhanyagolható. Franciaország számára annál is inkább fontos, hogy a stabilitás helyreálljon Maliban, mert a vele szomszédos országokhoz számos komoly gazdasági érdek fűzi.

Megállapítható tehát, hogy a Szervál hadművelet elindításának hátterében igen összetett francia politikai kép rajzolódik ki. A jelenlegi párizsi hatalomgyakorlók számára egyelőre inkább előnyösnek látszik a döntés, de korántsem biztos, hogy ez nem fog változni.

A *European Union Training Mission* és a magyar szerepvállalás lehetőségei

A francia csapatok harcba lépését követően megmutatkozó transzatlanti szolidaritás keretében számos ország ajánlotta fel segítségét (elsősorban logisztikai területen), köztük Magyarország is. A Külügyminisztérium először január 16-án, egy hivatalos kommünikében biztosította támogatásáról[13] Franciaországot, illetve annak a megindított katonai akcióját. Ekkor esett először szó arról, hogy a magyar kormány – a tervezett uniós kiképző misszió részeként – *megvizsgálja egy esetleges magyar hozzájárulás lehetséges formáit.*

Egy nappal később, az uniós külügyminiszterek e témában összehívott tanácskozása után Németh Zsolt, a Külügyminisztérium államtitkára már úgy nyilatkozott az MTI-nek,[14] hogy a *Honvédelmi Minisztérium illetékesei megkezdték az egyeztetéseket arról, hogy Magyarország milyen módon, milyen mértékben vegyen részt a katonai akcióban, illetve a kiképző misszióban.* Az államtitkár hozzáfűzte, hogy *Magyarországnak vannak például katonai légi járművei, illetve katonaorvosi kapacitásai.*

12 A *Francafrique* kifejezést leginkább Franciaország neokolonizációs afrikai tevékenységére használják. Sokan korrupciótól is terhes, szövevényes személyes kapcsolatrendszerre épülő viszonyként írják le. A kifejezés először 1955-ben jelent meg, de valódi elterjedésére és mai értelemben vett használatára az 1998-ban, François-Xavier Verschave: *Francafrique, le plus long scandale de la République* (Párizs: Stock, 1998) című könyvének megjelenése után került sor.

13 „Magyarország Külügyminisztériumának nyilatkozata". *Kormányportál,* http://www.kormany.hu/hu/kulugyminiszterium/hirek/magyarorszag-kulugyminiszteriumanak-nyilatkozata, 2013. január 16.

14 „Magyarország is részt venne a mali katonai akcióban". *Origo,* http://www.origo.hu/itthon/20130117-magyarorszag-is-reszt-vesz-a-mali-katonai-akcioban.html, 2013. január 17.

Az említett uniós külügyminiszteri értekezletről kibocsátott sajtóanyag[15] szerint ott helyben döntöttek a Maliba küldendő kiképző misszió (*European Union Training Mission,* EUTM Mali) elindításáról, melynek célja, hogy az állam fegyveres erőit kiképzéssel és tanácsadással támogassa, lehetőleg már február közepétől.

Az EUTM-nek a sajtóhírrel egy időben megjelent, Maliról szóló háttéranyaga szerint a misszió tervezett létszáma 450 fő lesz. Ebből 200 alkotja majd a kiképzői kontingenst, a többiek a logisztikai ellátásért és a kiképzők védelméért lesznek felelősek *(force protection*). A misszió főhadiszállása Bamakóban lesz, a kiképzés maga pedig valahol a fővárostól északkeletre folyik majd (esetleg Koulikoróban, ahol a mali hadsereg egyik fő kiképzési bázisa működik).

A Maliban indítandó uniós kiképző misszióban a magyar szerepvállalás mértékét Németh Zsolt államtitkár hat főben jelölte meg, ám elképzelhető, hogy végül nagyobb lesz. A feladatát tekintve az EUTM Malihoz valószínűleg leginkább hasonlító, 125 fős szomáliai EU-s kiképző misszióban (amely 2013 januárjáig Ugandában működött) öt fővel vett részt a magyar honvédség. Ha a döntéshozók az EUTM Mali kapcsán hasonló arányban kívánják meghatározni a magyar hozzájárulás mértékét a teljes misszió létszámához képest, akkor az akár a 10-15 főt is elérheti.

Magyar harcoló alakulatok Maliban

A Mali kapcsán felmerült magyar szerepvállalás kérdésében mindenképpen érdemes számba venni a honvédség részvételének érdemi lehetőségeit. A hivatalos megnyilvánulások kétségkívül legizgalmasabb eleme, hogy Magyarország nemcsak a kiképző misszióban vállalna szerepet, hanem a már elkezdődött francia harci műveletekben is. Ezt 2013. január 19-én, szombaton, Hende Csaba honvédelmi miniszter a Baltikumban tett látogatása során adott nyilatkozatában említette, majd vasárnap Németh Zsolt államtitkár a Hír TV Kontraszt című műsorában is megismételte. Az államtitkár a tévéműsorban elmondta azt is, hogy *a kormány arról is döntött, hogy semmilyen fegyvernemet és részvételi módot nem zár ki*. Ugyanott az is elhangzott, hogy a francia katonai harcoló misszióhoz való csatlakozásunk nem egyértelmű, hiszen a francia fél fogja eldönteni, hogy elfogadja-e azt. A riporter konkrétumokra irányuló kérdéseire adott államtitkári válaszokból gyakorlatilag az derül ki, hogy a harcoló misszióhoz Magyarország esetleg nem harcoló alakulatokkal (logisztikai támogatás, katonaorvosok) csatlakozna.[16]

Az államtitkár megfogalmazásának finomságai ellenére a hazai sajtó az első nyilatkozatokat úgy értelmezte, hogy Magyarország harcoló alakulatokkal csatlakozik a francia szerepvállaláshoz.[17] Ennek figyelembe vételével érdemes számba venni, hogy milyen

15 „Press Release. Council of the European Union, 5347/13". *Consilium,* http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/134770.pdf, 2013. január 17.

16 Kontraszt című műsor, *Hír TV,* http://mno.hu/kontraszt/atalakitas-1132536, 2013. január 19.

17 Például az Index.hu cikkében az újságíró konkrétan azt írja: „Magyarország pedig harcoló alakulatokat is felajánlott az akcióhoz". Lásd: „Mali lehet az új Afganisztán". *Index.hu,* http://index.hu/kulfold/2013/01/22/mali_lehet_az_uj_afganisztan/, 2013. január 22.

mozgástérrel is rendelkezik a magyar kormány jelenleg egy újabb nemzetközi (harcoló) misszióban való részvételre vonatkozóan. Egy esetleges harcoló feladatokkal megbízott kontingens kiküldése számos okból is jelentős kihívás elé állítaná a honvédséget. A legfontosabb, egyben legkönnyebben orvosolható problémát természetesen a pénzügyi erőforrások mennyisége (vagy hiánya) jelenti. Ilyen misszió nem szerepelt az előzetes tervek közt, viszont a politikai akarat esetén mindig rendelkezésre állhatnak erőforrások, akár a központi tartalék terhére is.

A honvédség missziós tevékenysége valószínűleg rendkívül feszített pénzügyi keretek között zajlik, amelynek oka elsősorban az elmúlt évek forráselvonása és az afganisztáni szerepvállalás 2012-es alakulása. Szemben a nemzetközi trendekkel, Magyarország tavaly ugyanis nem csökkentette, hanem növelte katonái számát a közép-ázsiai országban. Amíg 2011 októberében 415 magyar katona tartózkodott Afganisztánban, addig 2012 decemberében 585 fő.[18] Ez a szignifikáns növekedés abból ered, hogy amikor a kormány felvállalta a kabuli nemzetközi repülőtér (KAIA) őrzésével/védelmével kapcsolatos feladatok ellátását 2012 őszétől, arra számított, hogy ugyanakkor elkezdheti felszámolni a Tartományi Újjáépítési Csoportot Baglán tartományban. Erre azonban nem kerülhetett sor, mivel szövetségeseink továbbra is igényt tartottak a magyar közreműködésre a kulcsfontosságú *Inteqal* folyamaton éppen áteső afgán tartományban.[19]

A Tartományi Újjáépítési Csoport infrastruktúrájának legfontosabb, még a jelentős szállítási költségek ellenére is hazatelepítendő részének elszállítása már megkezdődött, a tábor bezárása és a misszió hivatalos befejezése 2013. február végére várható. Ekkor az afganisztáni magyar kontingens létszáma kb. 110 fővel fog csökkeni. A missziókkal járó kiadások 2012-ben 16,5 milliárd forintot emésztettek fel a már eddig is jelentősen túlfeszített, 234 milliárdos honvédelmi költségvetésből.[20] Ebből 12 milliárd forint az afganisztáni jelenlétre ment el.

Amennyiben eltekintünk a költségvetési nehézségektől, a következő kérdés, hogy milyen képességekkel tudna részt venni a Magyar Honvédség a francia hadsereg harcoló missziójában. A legfontosabb szempont e tekintetben a Német Zsolt államtitkár által említett *katonai légi járművek* kérdése. Ezek elvileg katonai harci és szállítóhelikoptereket, Gripen harci gépeket és AN-26-os teherszállító gépeket jelenthetnek.

A különböző típusú helikopterek küldése számos okból kizárt. Egyrészt a honvédség helikopter flottájának zöme az üzemideje végéhez közeledik, a sajtóban is gyakorta szó

18 „International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures". *NATO,* http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf, 2012. december 3.; „International Security Assistance Force Troop Contributing Nations". *NATO,* http://www.isaf.nato.int/images/media/PDFs/18%20october%202011%20isaf%20placemat.pdf, 2011. október 18.

19 Wagner Péter: „Ambíciók és valóság: merre tart az átmenet *(inteqal)* Afganisztánban?". *Biztonságpolitika.hu,* http://biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=1265&title=ambiciok-es-valosag-merre-tart-az-atmenet-inteqal-afganisztanban, 2012. december 26.

20 2009-ben a Honvédelmi Minisztérium 30 milliárd forinttal járult hozzá a 80 milliárd forintos költségvetési tartalékhoz. Ezt az összeget nem „kapta vissza" 2010-ben, sőt az így eleve alacsonyabb, 248 milliárdos előirányzatot az évközi megszorítások további 10%-kal csökkentették. Tekintettel arra, hogy a személyi kiadások addig is az összkiadás több mint felét emésztették fel, a külpolitikai elkötelezettségeket megtestesítő missziókat pedig fent kellett tartani, és új elemként megjelent a tartalékosrendszer beindítása is, a honvédség és a minisztérium mozgástere gyakorlatilag minimális.

esik a géppark leváltásáról. Korábban tervben volt három szállítóhelikopter Afganisztánba küldése, akkor azok évi költségét nyolcmilliárd forintra becsülték. Másrészt az elöregedett géppark azt is jelenti, hogy alig van már köztük repülésre alkalmas gép. Jelenleg mindössze két Mi-24-es harci helikopter és kb. fél tucat Mi-8/17-es szállítóhelikopter üzemképes (a pontos adatok nem nyilvánosak), ráadásul ezek közül mindössze kettő esett át az utóbbi időkben modernizáción.[21]

A műveletek megkezdése óta számos európai ország és Kanada ajánlotta fel katonai teherszállítógépeit a francia hadsereg számára, csapatai gyorsabb és könnyebb mozgatása érdekében. Ezzel összhangban elvileg kínálja magát, hogy a magyar AN-26-os szállítógépek kapcsán is hasonló felajánlás szülessen. Itt korlátokat szabhat, hogy az ötgépes flottából jelenleg csupán kettő repül aktívan, illetve hogy e szállítógépek hatótávolsága csak körülményesen (több leszállással) tesz lehetővé bármilyen támogatást Franciaország és Mali (vagy a szomszédos országok) között. Magyarország részesedéssel bír a pápai repülőtéren működő, 12 nemzet által üzemeltetett nehéz légi szállító ezredben. Az ezred három C-17 típusú katonai teherszállító gépe elvileg ideális felajánlás lenne a francia hadsereg részéről hiányzó stratégiai szállítókapacitás pótlására, ám a felajánlásra nincs lehetősége Magyarországnak. A kormány lehetősége mindössze annyi, hogy a honvédség rendelkezésére álló lerepülhető óramennyiség egy részét ajánlja fel, vagy – amennyiben saját részesedése már lekötött (pl. az afganisztáni erők hazatelepítésére) – a géppark éves szabad kapacitásából vásárol repülésidőt a francia misszió támogatására.[22]

A géppark mérete szempontjából csak a légierő Gripen flottája jöhet szóba mint lehetőség. A 14 repülőgép európai szinten is csúcstechnológiát képvisel, a típus a líbiai háború során svéd színekben már bizonyította hatékonyságát. A típus Maliban történő alkalmazhatóságának azonban így is számos korlátja van. Egyrészt a magyar pilóták fő profilja a légtérvédelmi készültségi szolgálat *(air policing)*, azaz a magyar (vagy más) légtér védelme. Ez a feladat Mali esetében nem értelmezhető, mivel az ellenállás nem rendelkezik légierővel. Amint azt a francia légierő fellépése is bizonyította, sokkal nagyobb szükség van közvetlen légi támogatásra *(close air support)*, azaz a felkelő csoportok levegőből történő támadására. Ilyen képességgel jelenleg fél tucatnál is kevesebb pilótánk rendelkezik, s őket is elsősorban a magyar katonákkal való együttműködésre képezték ki.[23] További problémát jelent a Gripenek telepíthetősége. Bár a repülőgépek elvileg rendelkeznek légi

21 Továbbá a helikopterek személyzete le van kötve 2014-ig Afganisztánban, mivel a hazai feladatok mellett az afgán légierő képzésében is részt vesznek. A MI-24-es helikopterek egyes hírek szerint 2013. január 1-jétől nem is repülhetnek tovább az üzemidők lejárta miatt. Seprődi-Kiss Árpád: „Könnyen lezuhanó olasz helikopterek védhetik Magyarországot". *hvg.hu,* http://hvg.hu/vilag/20130125_olasz_helikopter_beszerzes, 2013. január 25.

22 A nehéz légi szállító ezred három repülőgépe elvileg egy évben majd 7000 repült órát tud biztosítani. Ebből a 12 alapító nemzet mindegyike előre meghatározott mennyiséget vehet igénybe. Ez a Magyar Honvédség esetében 50 óra. Az éves tervezett repült órák közt ugyanakkor hagynak bizonyos szabad kapacitást is (2012-ben ez 335 óra volt), amit térítés ellenében bármilyen – akár külső – megrendelő is igénybe vehet. *The Strategic Airlift Capability.* Keith P Boone ezredes (USAF) előadása. Pápa, 2012. július 27.

23 Közvetlen légi támogatást a Gripen saját gépágyújával és a rendszeresített Maverick AGM-65 rakétával tud nyújtani. A honvédség 20-20 darab AGM-65G és AGM-65H rakétával rendelkezik, amelyek darabja 100 millió forint felett van, 2008-as árakon. „AGM-65 Maverick". *Jets.hu,* http://jets.hu/news?id=143, 2010. március 2.

utántöltési lehetőséggel, a pilótákat erre mindezidáig nem képezték ki. Ez azt is jelenti, hogy a gépek csak Maliból vagy valamelyik szomszédos országból tudnának felszállni. A felmerülő költségek mellett logisztikailag sem képes jelenleg a magyar honvédség önállóan biztosítani a Gripen harci repülőgépek külföldi telepítését. Jól jelzi ezt, hogy a 2015-től tervezett baltikumi légtérvédelmi készültségi szolgálat megvalósulása esetén – hasonlóan a szintén Gripeneket üzemeltető cseh légierőhöz – Magyarország jelentős mértékben számít a svéd Saab AB (a Gripenek gyártója) közreműködésére és a balti államok megnövelt, 50 százalékos anyagi hozzájárulására.[24]

A katonai légi járművek mellett igen szűk a mozgástér bármilyen szárazföldi harci jellegű misszió felvállalására. A honvédség afganisztáni missziójának tapasztalatai azt mutatják, hogy kifejezetten harcoló feladatokra a magyar kormány egyedül a különleges műveleti zászlóalj (KMZ) katonáit hajlandó bevetni. 2006 óta minden afganisztáni szolgálatra küldött magyar kontingens valamilyen kiképző/tanácsadó vagy egészségügyi feladatokat látott el az ázsiai országban, kivéve a 2009-ben indított, tizenkét fős különleges műveleti csoportot (KMCS). Ez az egység az afgán rendőri erők képzése mellett – vagy velük együtt – rendszeresen részt vett offenzív műveletekben is. 2012-ben újabb csoportot küldtek ki, illetve egy ún. „törzs" elemmel is megerősítették a két csoportot. Az immár különleges műveleti kontingensnek nevezett egység várhatóan legalább 2014 végéig jelen lesz Afganisztánban.[25] Mindez a különleges műveleti zászlóaljnak olyan leterheltséget jelent a személyi állomány tekintetében, ami csak igen kiélezett körülmények között tenné lehetővé egy újabb misszió felvállalását. Talán ennél is komolyabb problémát jelentene a megfelelő haditechnikai eszközök hiánya. A KMZ katonáinak egyéni fegyverzete valószínűleg kevéssé marad el az őket évek óta támogató amerikai különleges erők eszközeitől, ám szinte minden más hiányzik a hatékony és önálló bevethetőséghez (pl. megfelelő járművek).[26]

Mindezek ismeretében szinte az egyetlen logikus megoldást a Németh Zsolt államtitkár által is említett lehetőségek egyike, a katonaorvosok küldése jelenthetné. Amennyiben ezekre az orvosokra és ápolókra igényt tartana a francia fél, úgy egy komoly hagyomány folytatódna, hiszen a 1991-es iraki háború óta számos misszióban bizonyítottak már a magyar katonaorvosok. Az egészségügyi személyzet küldése ugyanakkor – és ez ellentmond a sajtóban és a közvéleményben kialakult percepciónak – nem harcoló alakulatokat jelentene.

24 „Magyar katonák is részt vehetnek a béketeremtésben". *OrientPress,* http://www.orientpress.hu/108973, 2013. január 20.

25 „Magyarország átalakítja afganisztáni szerepvállalását". *Kormányportál,* http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/hirek/magyarorszag-atalakitja-afganisztani-szerepvallalasat, 2012. augusztus 23.

26 Az Afganisztánban harcoló magyar különleges műveleti katonák teljes egészében amerikai támogatással, logisztikai ellátással működnek, így pl. a járműveket is az USA biztosítja.

Konklúzió

A Maliban megindult francia műveletek egyik legfenyegetőbb kérdése, hogy miként fog véget érni. A 20. század történelme számtalan olyan példát kínál, amikor egy külső beavatkozást úgy kezdtek el a nyugati hatalmak, hogy elképzelésük sem volt a pontos stratégiai célokról, az időtávról és a kivonulás módozatairól. Számos példa van arra is, hogy egy külső beavatkozás csak tovább rontott az egyébként instabil biztonsági helyzeten.

A jelenlegi helyzet alapján szinte borítékolható, hogy középtávon igen nehéz lesz fenntartható eredményeket elérni. A francia katonai elképzelések valószínű célja a Szaharában levő nagyobb városok és az észak–déli tranzitútvonalak visszafoglalása a tavasszal kezdődő forró évszak beköszöntéig. Ennek sikere esetén is kevés biztosíték van arra, hogy ezt később képesek lennének megtartani az EU által kiképzendő kormányerők vagy az ECOWAS – egyébként dzsungelhez vagy szavannai környezethez szokott – katonái.

Kezdettől nyilvánvalónak tűnik, hogy bár számos szövetséges ajánlott fel logisztikai és egyéb támogató segítséget, a konkrét katonai akciókkal Párizs egyedül maradt. A konfliktus kapcsán sokat emlegetett terrorizmus teljesen hidegen hagyta az arra egyébként mindig érzékeny Egyesült Államokat is, amely az afganisztáni kivonulás miatt neheztel Franciaországra.

Az elmúlt évek nyugati katonai beavatkozásainak rossz tapasztalatai inkább elrettentő erővel bírnak. Semmi biztosíték nincs arra, hogy a dzsihadista csoportok semlegesítése után a harmincféle népcsoport által lakott Maliban helyreáll a béke és a nyugalom. Már most leszámolások zajlanak a visszafoglalt városokban, és egy franciaországi esetleges terrortámadás sem kizárt, s ezért a legmagasabb biztonsági fokozat van érvényben.

Nem elhanyagolható tényező az idő sem. Jean-Yves Le Drian francia hadügyminiszter már most hónapokig elnyúló beavatkozást emleget. Ha valóban elhúzódó katonai jelenléttel kell számolnia Franciaországnak, annak többek között súlyos anyagi következményei lehetnek. A 2013-as költségvetésükből külföldi hadműveletre 630 millió eurót különítettek el, 30 millióval kevesebbet, mint tavaly. Ha ezt a katonai beavatkozást nem is lehet összehasonlítani a Földközi-tengerről vezényelt, Kaddáfi elleni nyolchónapos hadművelethez, érdemes felhívni a figyelmet, hogy 2011-ben 1,2 milliárd euróba került Párizsnak az utóbbi konfliktusban való részvétel. A gazdasági nehézségekkel küszködő és az államháztartási hiányt csökkenteni kívánó Franciaország számára a mali beavatkozás minden bizonnyal komoly gondokat fog okozni. Egy ilyen negatív forgatókönyv esetén a következményekkel nem csupán Párizsnak kell majd szembenéznie, hanem az Európai Uniónak is.

A Maliban történt eseményeknek és az azokra adott francia és európai uniós válasznak van egy tágabb aspektusa. A 2012 „slágerének” számító szíriai konfliktusban a mai napig nincs érdemi előrelépés. A szír ellenzék szervezése és támogatása szempontjából Európában Franciaország az egyik kulcsszereplő, amely menedéket adott az ellenzéki vezetőknek, s a régiós szomszédok mellett az egyik főszereplője volt a szír ellenzék

erőltetett egységbe kovácsolásának. A mali beavatkozás kapcsán, illetve a világos *exit* stratégia híján felmerülhet a kérdés, hogy amennyiben Szíriában 2013-ban esetleg összeomlik az Aszad-rezsim, akkor miként lesz képes Párizs – és tágabban az Európai Unió – érdemi lépéseket tenni az ottani helyzet kezelésére/támogatására. Itt most elsősorban nem is egy újabb válságkezelői misszió beindítására gondolunk (bár ezen a téren is komoly erőforrásbeli hiányokkal lehet számolni), hanem arra, hogy miként lesznek képesek az európai hatalmak diplomáciai vagy fejlesztési, illetve általában vett, tágabb válságkezelési intézkedéssorozatok megtételére. Ezért Európának és az európai országoknak el kell dönteniük, hogy a mali vagy a szíriai konfliktus jelent-e számukra komolyabb fenyegetést, biztonságpolitikai, migrációs stb. kihívást.

A magyar honvédség esetleges szerepvállalása kapcsán ismét bebizonyosodott, hogy Magyarország egyik legfontosabb eszköze saját külpolitikai megjelenítésében a honvédség. Ezt azért fontos minden alkalommal aláhúzni, mert a nemzetközi missziók általában csak mint a Honvédelmi Minisztérium feladatai jelennek meg, holott azok haszna az egész magyar külpolitikában érvényesül. Nem véletlen, hogy az alkalmanként feszült amerikai–magyar viszonyt mindig jól ellentételezték a szinte példás kétoldalú katonai kapcsolatok, amelyek apropóján az amerikai fél mindig kifejezte a Magyarország erőfeszítései következtében érzett elégedettségét.

Ha és amennyiben trendnek tekinthetjük, hogy az elkövetkező évtizedben az afrikai missziók egyre nagyobb teret fognak nyerni, akkor mindenképpen felvetődik a tervezés szükségszerűsége és az erőforrások növelése. Ez utóbbival érdemben csak – a kormány ígérete szerint – 2016-tól lehet majd számolni, addig nominálisan stagnálnak a honvédelemre fordított költségvetési források, ám ez reálértékben csökkenést jelent.

Források nélkül még inkább szükség lenne a stratégiai előrelátásra. Az ennek hiányából fakadó hátrányokat ismét csak Afganisztán példája mutatja jól. A 2006-tól megnövekedett feladatok már akkor valószínűsítették, hogy 5-10 éven belül nem ér véget a misszió (a honvédség nagyobb kontingenssel már 2004 óta jelen volt), ám mégsem indult soha képzés a helyi nyelvek elsajátítása érdekében.

Az afrikai missziókban való magyar részvétel egyelőre szerény, mindössze 3-7 főt tesz ki; a legnagyobb létszámban a nyugat-szaharai ENSZ-misszióban (MINURSO) vesznek részt magyar katonák. Az elmúlt két évtizedben mintegy háromszáz katona fordult meg különböző afrikai misszióban, az ő tapasztalataik összegyűjtése jelenleg még eléggé a kezdetén tart.[27] 2012-ben a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának nyelvi központjában kb. egy tucatnyi katona szerzett alapfokú francia nyelvvizsgát, közülük öten középfokút is. Elképzelhető persze, hogy ez a létszám egyben reflektál a magyar honvédség jelenlegi ambíciószintjére az afrikai missziók tekintetében, ám mint Mali esete is mutatja, politikai szinten egyik pillanatról a másikra merülhetnek fel új igények. Az is tény, hogy az EU- (vagy a NATO-) missziók teljesítéséhez a francia nyelv ismerete nem alapfeltétel. Számos magyar katona francia irányítású csádi vagy kongói misszióban angol nyelvtudással vett részt. Ám az adott feladat ellátása vagy a helyi lakossággal való kapcsolattartás szempontjából mindenképpen előnyt jelent a francia nyelvtudás.

27 Lásd Besenyő János alezredes: *Magyar békefenntartók Afrikában* című, megjelenés alatt álló kötetét.

A magyar honvédség az elmúlt években leginkább a kiképző jellegű katonai missziókban szerzett új tapasztalatokat, amelyek már jóval meghaladják a korábbi, kifejezetten békefenntartásban szerzett ismereteket. Az afganisztáni műveleti tanácsadó és összekötő csoport (*Operational Mentoring and Liaison Team,* OMLT) jelenti leginkább azt a csúcsképességet, amelyre egyre nagyobb igény lehet a jövőben a hasonló komplexitású és katonailag intenzív konfliktusokban. Ilyen, a feladat felmerülése esetén rendelkezésre álló létszám nem jelentene szűk keresztmetszetet, egyedül a technikai felszerelés és a logisztikai támogatás terén lenne szükség fejlesztésekre.

A honvédség személyi állománya rengeteget tanult az elmúlt évtized során az afganisztáni háborúban, még ha ezek az ismeretek nincsenek is rendszerezve és leírva (így valószínűleg idővel elfelejtődnek). Ezek tipikusan olyan tapasztalatok, amelyek az elkövetkező évek várható nemzetközi misszióiban a NATO vagy az EU által fontosnak ítélt képességeknek számítanak majd. Felajánlásuk azonban nem lesz lehetséges, amennyiben a magyar állam nem hajlandó többet költeni a fegyveres erők érdemi technikai fejlesztésére is, mivel a feladatok ellátásához szükséges haditechnikai eszközök jelenleg nem állnak rendelkezésre rendszerszinten.